

U vindt het basisinkomen vast een slecht idee

De gedachte is om veel redenen sympathiek

Het is in de mode, het basisinkomen. Deze week telde ik op de opiniepagina liefst vijf bijdragen. Raymond Gradus (hoogleraar aan de VU, ex-baas van het wetenschappelijk bureau van het CDA) pleitte tegen, en kreeg daags daarna op z'n falie van Rutger Bregman (publicist, verklaard voorstander) en Bart Nooteboom, hoogleraar economie te Tilburg. Dit debat – met in de krant van vrijdag nog eens twee bijdragen -- volgt op toenemende politieke belangstelling voor het idee, ook bijvoorbeeld van D66.

Is het wat? Mijn eerste vermoeden: het idee spreekt u aan. Ik zie het aan m'n mailbox. Het tweede vermoeden: in de praktijk is dit het laatste wat u wilt.

Wat is het? Een basisinkomen heeft, volgens de Nederlandse Vereniging Basisinkomen, vier kenmerken. Eén: het is een individueel recht voor ieder mens. Twee: Er zijn geen voorwaarden voor toekenning, zoals een inkomens- of vermogenstoets. Drie: Het bedrag is hoog genoeg voor een menswaardig bestaan. Vier: Er is geen dwang tot arbeid of tegenprestatie.

Simpeler gezegd: het is 'gratis geld' voor iedereen. Niet echt gratis natuurlijk. De belastingbetaler betaalt de overheid, de overheid betaalt alle inwoners een basisinkomen.

Het idee is om meerdere redenen sympathiek. Het vereenvoudigt de verzorgingsstaat. Met een basisinkomen kan de arbeidsmarkt worden ontdaan van allerlei regels, zoals het minimumloon. Het basisinkomen geeft individuen meer keus.

Wat is dan het (hoofd)probleem? De hoogte. Twee extreme voorbeelden illustreren dit. Stel: het basisinkomen is 5 duizend euro per maand. Het gevolg is dat veel mensen zich (deels) terugtrekken van de arbeidsmarkt, en dus ook geen belasting meer betalen waardoor het stelsel zichzelf opblaast. Met 4 duizend per maand is dat effect minder sterkt, met 3 duizend nog minder, et cetera.

Nu beginnen we aan de andere kant. Stel: het individuele basisinkomen is 600 euro per maand. Dat is ongeveer gelijk aan de Bijstandsuitkering van nu als vier volwassenen een huishouden delen (namelijk 160 procent van het minimumloon van 1500 euro). Van 600 euro per maand kun je in je uppie geen 'menswaardig bestaan' leiden in Nederland in 2015. Maar met z'n vieren ($4 \times 600 = 2400$ euro) wel. Bij zo'n laag basisinkomen zal het zich terugtrekken van de arbeidsmarkt nog steeds voorkomen, maar misschien geen onoverkomelijk vraagstuk meer zijn. Met wat passen en meten is het ook betaalbaar.

Maar dan. Gaan we AOW'ers dan inderdaad vijfhonderd euro per maand minder geven? Want een alleenstaande AOW'er krijgt nu 1100 euro per maand. En gaan we volledig arbeidsongeschikten honderden euro's per maand laten inleveren? Want die krijgen nu een percentage van hun laatstverdiende loon. Gaan we de huisman van de notaris gratis 600 euro per maand geven? Want die krijgt nu niets. U snapt: dat gaat zomaar niet. De herverdelingsgevolgen zijn te groot.

Er zijn, in theorie, twee manieren om te proberen dit op te lossen. Eén: bovenop dat lage basisinkomen komen toeslagen, bijvoorbeeld voor gepensioneerden en volledig arbeidsgehandicapten (en voor x, y en z natuurlijk). Hiermee is dan een groot deel van de charme van een basisinkomen – de eenvoud, de vrijheid -- weer verdwenen.

De andere oplossing is: maak het basisinkomen een pietsje hoger. Maar met elke euro dat het basisinkomen hoger wordt nemen de terugtrekkende bewegingen op de arbeidsmarkt toe, en de kosten voor de schatkist bovendien. Zou de teller stoppen bij 1000 euro per maand (waarbij nog steeds grote groepen huidige uitkeringsgerechtigden inleveren), dan is het economische leed al niet meer te overzien.

Het basisinkomen, kortom, is een sympathieke gedachte. Gratis geld klinkt heerlijk. Maar als je probeert het te concretiseren – langs de lijnen van de definitie van de eigen vereniging – kom je in Nederland anno 2015 terecht in een economische rampgebied en/of een herverdelingsmoeras.

Frank Kalshoven is directeur van De Argumentenfabriek. Reageren? Email: frank@argumentenfabriek.nl.